

KERTINĖ
PARAŠTĖ

Albrecht Dürer

Kristaus Prisikėlimas, 1512

Mūsų viltis
kenčiančiame pasaulyje

Nesuprasime teisingai Kristaus prisikėlimo, jei nesuprasime šios paslapties ryšium su Kristaus dangun įžengimu ir Šventosios Dvasios davimu. Nors šias tris šventes švenčiame penkiasdešimt dienų (iki Sekminių) trunkančiame Velykų laikotarpyje, tikėjimo paslapties atžvilgiu jis visas yra lyg viena didžiulė Velykų diena. Pavyzdžiui, tai, kas atpašakojama Sekminių dienos Evangelijoje (Jono 20:19-23), iš tikrųjų įvyko pirmosios Velykų dienos vakarą: „Pirmosios savaitės dienos vakarą“ ir užsirašiusių mokinių tarpą ateina Jėzus ir, parodęs jiems savo pervertas rankas ir šoną, taria: „Ramybė jums! Kaip mane siuntė Tėvas, taip ir aš jus siunčiu“. Tai pasakęs, jis kvėpė į juos ir tarė: „Imkite Šventąją Dvasią“.

Prisikėlęs Kristus į baimės surakintus savo mokinius kvėpė dieviškąją Dvasią ir jie buvo perkurti į naujus žmones, nebebijančius testų savo mokytojo darbo, nors tai ir juos nuvestų tuo pačiu kančios ir mirties keliu, kuriuo nuėjo ir jis. Kaip ir tverdamas žmogų pasaulio pradžioje, Dievas paėmė žemės molį ir, jį įkvėpęs savo Dvasią, iš to molio padarė ne tik judantį, kalbantį, šokantį gyvūną, bet ir paties Dievo atvaizdą turintį bei Dievo ranką kūrinyje atpažinti sugebantį gyvūną — žmogų.

Bet pirmosios Velykų dienos vakarą, jis tą patį mirtingą žmogų apaštalių asmenyse perkūrė dar nuostabiau: įkvėpė į juos prisikėlusio Kristaus gyvybę, kad juose veiktu prisikėlusio įkūnyto Dievo panašumas.

Nors pats Dievas per amžius buvo ir amžinai bus, jis įsikūnijo Jėzuje vienu momentu žmogiškame laike, ir šis Dievo žodis, kartą tapęs kūnu, nebegrižo Dievui atgal panaikintas, liko įkūnytas visiems amžiams, nes šiuo įkūnyto Dievo atvaizdu turi būti perkurti visi žmonės.

Įkūnyto Dievo atvaizdas, tačiau nėra tobulo graikų dievaičio: Jėzus apaštalamis „parodė rankas ir šoną“. Prisikėlęs Jėzus tebėra sužeistas, jis savo kūne turi visišką žmonių atmetimo ženklus: nusikaltėlio mirties ženklus. Pirmieji krikščionys Jėzaus nukryžijimą suprato ne kaip klaidą, kurią Dievas atitaisė prikeldamas Jėzų. Ant kryžiaus Jėzus buvo gundomas nulipti nuo kryžiaus, „jei jis iš tikrųjų Dievo Sūnus“. Jėzus tai pagundai nepasidavė nei prisikėlimu trečiąją dieną. Jėzaus prisikėlimas nepanaikina Jėzaus kančios ir mirties, o ją išaukština. Velykų dieną giedame „Aleliuja“ nukryžiuotam Kristui, tebeturinčiam savo kančios žaizdas.

Iš mirtingųjų pusės žiūrint, prisikėlęs nukryžiuotasis Jėzus su

likusiomis atviromis žaizdomis yra aukščiausias kūrinių taškas. Iš nemirtingųjų pusės — nukryžiuotasis Jėzus yra vienintelis įsikūnijusio Dievo žmogiškas atvaizdas. Krikščionys tvirtina, kad vienintelis Dievas, kuris iš tikrųjų yra, yra sužeistas ir kenčiantis; o kenčia dėl to, kad myli. Tad prisikėlimas nėra jo meilės (kuri neįmanoma be kančios) panaikinimas, o patvirtinimas. Todėl Velykos, kuomet nepaisant pasaulyje siaučiančio smurto, neteisingo ir kančios giedame džiaugsmingą „Aleliuja“, nėra pabėgimas nuo kraupios kasdienybės, o džiaugsmas, kad Jėzus, kuris anuomet atėjo į kenčiančių žmonių tarpą ir su jais kentėjo, nugalėdamas nuodėmę ir mirtį, tebeateina pas savo mokinius šiandien ir į juos įkvėpia tą pačią dievišką Dvasią, kuri Jėzų įgalino mylėti, nebijant kančios: aukotis ir dirbti dėl žmonių, nepaisant kainos.

Kai savo kaimynystėse matome žmones kenčiančius nuo įvairių dvasinės vergovės formų: alkoholio, narkotikų, azarto; kai matome nekaltus žmones, kenčiančius nuo aplėšimų ar nužudymų, kai nekalti vaikai yra tvirkunami, užkrečiami baisiomis ligomis; pagaliau, kai savo širdyje išnešiotose Lietuvoje matome tiek daug tu pačių blogybių ir net žiauresnėmis formomis, Velykos galėtų atrodyti kaip nederamas pasimėgavimas optimistiškai vaizduotei.

Bet iš tikrųjų, jei Velykos yra teisingai suprantamos, jos mums padeda realistiškiau pažvelgti į pasaulio tikrovę, ypač, kai ji yra taip sunki, jog tampa nebepanešama. Velykos duoda viltį ir taip būtiną įkūnyto, kenčiančio, mylinčio Dievo Dvasią, kuri mus įgalina taip pat aistringai, pasiaukojančiai, kantriai ir ištvermingai mylėti ir kartu kentėti su mums Dievo siųstais žmonėmis. Velykos mums padeda ištęsti, kad visi kartu eį tuo pačiu keliu, kaip mūsų kenčiantis, mylintis Dievas, ateitumėm į naują, prisikėlimo gyvenimą.

Prisikėlimas reiškia, kad šis atviromis žaizdomis pažymėtas žmogus-Dievas tebeateina ir pas mus šiandien, kvėpdamas į mus savo Dvasią, kad būtumėm naujai perkurti jo Dvasioje. Juo labiau mes į jį panašėsime, juo lengviau atpažinsime jį visur: ne vien kituose krikščionyse, bet ir kiekviename žmoguje. Krikščionis gi yra žmogus, mylintis, kaip Kristus: nelaukdamas atpildo, nes jis myli besąlygiškai, nesvarbu, kaip kiti supras ar nesupras tą meilę.

Velykose mums įtikėti parodomas tuščias Jėzaus kapas. Jis prisikėlė! Jo čia nėra. Jo nukryžiuotas kūnas neliko kape trūnyti, o buvo prikeltas ir išaukštintas Dievo Tėvo dešinėje, jam įžengus į dangų. Prisikėlimu taręs, jog žmoguje įkūnyto Dievo žodžio mirtis nenugalės, prisikėlusio Jėzaus žengimu į dangų Dievas tarė, kad žmogaus kūnas nuo dabar taps jam išganymo laidu, jei juo gyvens pagal Kristaus įkvėpiamą Dvasią. Velykos yra dieviškąją Dvasią atgimimusio žmogaus „gimtadienis“. Todėl per Velykas atnaujiname ir savo krikščioniško gimimo — krikšto pažadus.

Didįjį Penktadienį žmonės atnaujiname, nepatikėdami, kad toks žmogus, miręs nusikaltėlio mirtimi, galėtų būti Dievo tartas žodis žmonijai. Bet Dievas, kartą taręs žodį, jo neatsiėmė. Sukūręs žmogų iš žemės dulkių ir taręs, kad šis jo tvarinys geras, Dievas savo žodžio neatsiėmė, o savo kū-

Asmeniškų gyvenimų ir istorijos sampyna

Nauja Antano Kučio knyga
„Vileišiai“

JUOZAS MEŠKAUSKAS

Kada Alena Vileišytė-Devenienė kreipėsi į Antaną Kučį, prašydama parašyti knygą apie Vileišius, autorius sakosi, jog „sunku buvo ir atsakyti nuo pastangų prisidėti prie darbo, kuris mūsų raštijoje dar nėra plačiau pajudintas. Traukė taip pat ir proga daugiau pastudijuoti anos epochos žymiųjų mūsų tautos veikėjų darbus bei juos inspiravusias idėjas, kai lietuviškas raštas buvo žandarų persekiojamas, kai budo tautinė sąmonė, kai iš negausios šviesuomenės tarpo atsirado idealistų dirbti bei aukotis už tautos laisvę, bei gero ir kai jų siekimus apvainikavo Vasario Šešioliktosios akto nepriklausoma Lietuva. O juk iš Medinių kaimo kilę broliai Vileišiai buvo vieni iš aktyviausių anų darbų bei įvykių dalyviai“. Tai labai įdomūs ir svarbūs uždaviniai.

Toliau autorius, lyg ir papildydamas savo uždavinius, rašo, ka skaitytojas knygoje ras, būtent: „Šioje knygoje yra didelė dalis lietuvių tautos atgimimo devynioliktojo šimtmečio pabaigoje ir nepriklausomos Lietuvos [reikia suprasti dvidešimto šimtmečio pirmoje pusėje] valstybės istorijos [...], nes čia aprašomų trijų brolių Vileišių gyvenimas ir juos įprasminusieji darbai negali būti atskirti nuo visų tų pastangų, kovos, pasiaukojimo bei tvirto sieki-

rinį ugdę, traukė panašėti į save. Įrodyti, kad savo žodžio ne tik neatsiima, o toliau gelbsti, jis pats įsikūnijo Jėzuje iš Nazareto. Ir pagaliau, žmonėms nukryžia-vus Jėzų, Dievas žmogaus tauto mirtį lemiančio žodžio vis vien nepaliko paskutiniu: Jėzų prikėlė iš mirties su žaizdomis, į kurias kviečia ir mus įdėti savo ranką ir įtikėti.

Prisikėlęs Jėzus — Nukryžiuotasis lieka mūsų tarpe įkūnytas — Šventoje Eucharistijoje: savo kūne, atiduodame už mus. Bet ir ši paslaptis, kaip ir prisikėlimo paslaptis, yra regima tik tikėjimo akimis. Kaip prisikėlęs Jėzus pasirodė ir valgė — bet jau tik su savo pasirinktais mokiniais, taip ir Eucharistijos paslaptis tėra suvokiama tik tikėjimu. Krikščionys stengiasi, kad per jų gyvenimus kitiems būtų perduotas save už kitus atiduodantis, dieviškąją Dvasią duodantis Kristus. Jie stengiasi savo gyvenimu sužavėti ir pritraukti kitus sekti Kristumi. Bet kad jiems tai pavyktų, jie patys pirmiausiai turi tapti save už kitus atiduodantys žmonės, koks buvo ir Kristus, kuris savo dieviškumo godžiai nesilaikė, o priėmė visas žmogiškumo negalias, ir savo kančia jas visas pašventino ir perkeitė.

Velykiname „Aleliuja“ giedame tam, kuris parodė kelią per tamsą į šviesą ir kuris kvėpia į mus savo Dvasią, atkurdamas mus pagal viską iš kenčiančio, žemę šventinančio, įsikūnijusio Dievo atvaizdą.

Aldona Zailskaitė

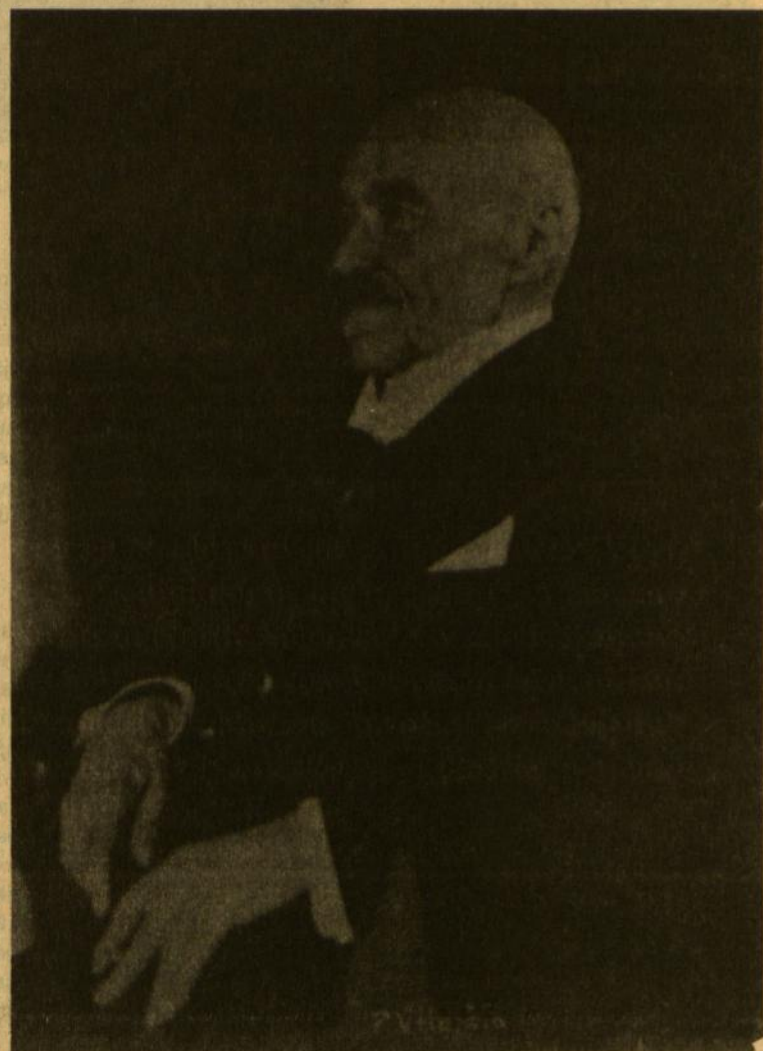
(Pagal Geoffrey Preston, OP, *Hallowing the Time*. New York: Paulist, 1980.)

mo vertybių, kurios atnešė mūsų tautai rašto laisvę, pakėlė jos tautinę sąmonę ir privėdė iki savo valstybės įsteigimo“.

Antanas Kučys savo užsibrėžtus uždavinius knygoje *Vileišiai* yra atlikęs visu šimtu procentu. Knyga labai įdomi. Trumpoje recenzijoje yra neįmanoma ją apasakoti ir ją įvertinti. Autorius aprašo brolių Petro — inžinieriaus, Antano — gydytojo ir Jono — advokato Vileišių gyvenimą ir jų darbus. Reikia pasakyti, kad mes, nesvarbu, kokio išsilavinimo bebūtume, apie Basanavičių, Kudirką, Valančių, Šliūpą ir dar kitus daug daugiau žinome negu apie Vileišius, nors daugeliu atvejų jie visi kartu dirbo ir Vileišių darbai nemažiau svarbūs ar reikšmingi negu mums labiau žinomi.

Knygoje labai gražiai aprašoma to meto Lietuvos visuomenės lygis ir gyvenimas, nusiteikimas, socialinė būklė ir santykiai. Čia randame terminus: beturčiai, šlektelės, muzikas, chlopai, žydai, žydėlis, katalikas, krikščionis. Tai terminai, nusakantieji socialinį gyvenimą ir socialinę bei kultūrinę gyventojų būklę ir Petro Vileišio veiklą jų tarpe.

Labai gražiai ir įdomiai vaizduojama lietuvių patrioto, kovojančio už savo tautą, tautos sąmonę ir lotynų raidėmis lietuviško rašto reikalingumą bei jo teises, santykius tarp lietuvių, lenkų ir rusų. Naujai yra išryškinama rusų noras sumažinti lenkų įtaką

Petras Vileišis (1851-1926) Nepriklausomos Lietuvos laikais.

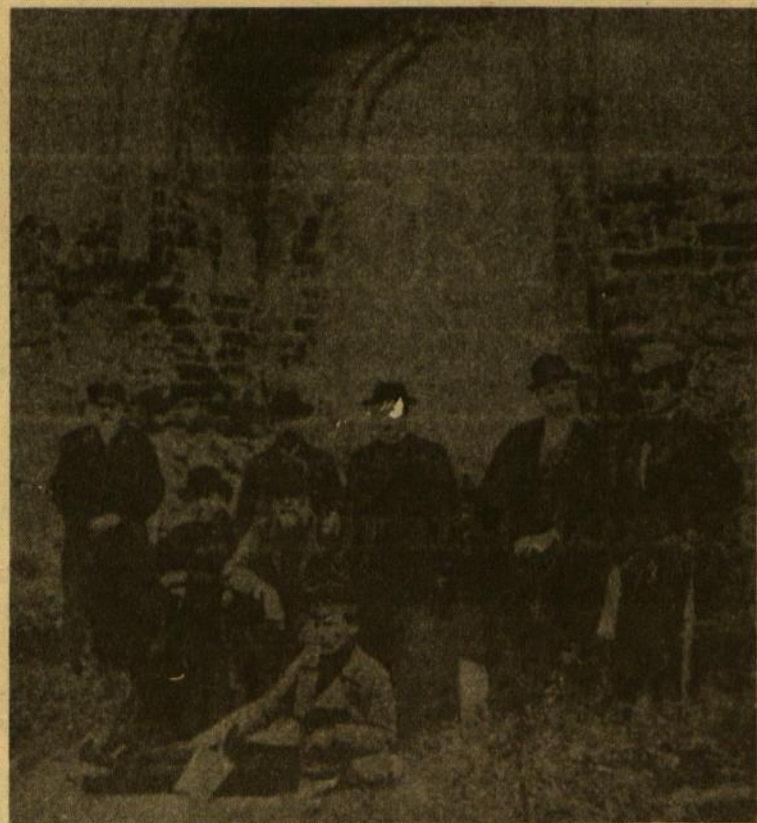
lietuviuose. Knygos autorius sako: „Rusai norėjo visomis pastangomis mažinti lenkų kultūros įtaką Lietuvoje“ (p. 42).

Labai nuosekliai ir detališkai aprašoma Petro Vileišio kova dėl spaudos lotyniškų raidynų. Kova legaliai, atkakli, daug kainuojanti — su rusų ministerijomis, cenzūra, gubernatoriais ir kitais pareigūnais. Petras Vileišis buvo turtingas žmogus. Jis parašė ar iš-

vertė ir pats išleido 52 knygučių. Jis įsteigė ir leido *Vilniaus žinias*, kuriose bendradarbiavo to meto veikėjai, jų tarpe ir dr. Jonas Basanavičius. Laikraščio bendradarbiams Petras Vileišis mokėdavo honorarą. Petras Vileišis šelpė poetus, rašytojus ir muzikus. *Vilniaus žinioms* sustojus eiti, Petro Vileišio turtams sumažėjus ir jam nebegalėjus bendradarbių šelpiti ir honorarų mokėti, daugelis nuo Petro Vileišio nūsiskuto, jų tarpe ir Jonas Basanavičius. Čia ar tik ir nebus priežastis, kodėl mes apie Petrą Vileišį ir Vileišių šeimą mažai žinome ir jų darbų tinkamai neįvertiname. Mikalojus Konstantinas Čiurlionis, kurį Petras Vileišis taip pat šelpė, savo rėmėją apibūdina taip: „Petras Vileišis itin simpatiškas senis, prieš keletą metų turėjęs 500 tūkstančių, o dabar pasiliko su 50: viskas išėjo žmonėms ir visokiems lietuviškiems reikalams“ (p. 165).

Antanas Kučys labai gražiai išryškina dr. Jono Basanavičiaus ir Petro Vileišio panašumus ir skirtumus bei vieno ir kito veiklą, jų darbus ir nuopelnus lietuvių tautai. Pagal autorių, pirmasis kreipė dėmesį į inteligentią ir nutautusius bajorus bei kunigus, o antrasis į lietuvišką kaimą. Pirmasis buvo daugiau paskendęs lietuvių tautos praeities tyrinėjimuose, o antrasis labiau atsidėjo švietimo ir ekonominės gerovės kėlimui.

(Nukelta į 2 psl.)

Trakų pilyje 1908 metais. Stovi iš kairės: K. Viliamavičius, Petras Vileišis, kun. J. Žiogas, V. Jakubauskas ir Krizanauskaitė. Sėdi: kun. Aleksandras Dambauskas-Jakštas, dr. Jonas Basanavičius ir (žemiau) J. Šlapelis.

Prisikėlęs Viešpats ir mes • Naujos knygos: Antano Kučio „Vileišiai“, Antano Masionio „Ateitininkų dvasia nepalūžo“, Algimanto Kezio „Lithuanian Artists in North America“ • Vacio Kavaliūno miniatiūra • „Draugo“ koncertas Čikagoje • Aleksandro Radžiaus eilėraščių • Juozo Ivanausko „Mažasis princas“ • „Pilėnų“ kompozitorius Vytautas Klova • Naujosios Amerikos lietuvių kartos paroda Čikagoje

Nauja Antano Kučio knyga „Vileišiai“

(Atkelta iš 1 psl.)

Antanas Kučys, gana teisingai aprašęs Motiejaus Valančiaus veiklą tikėjimo ir liaudies kultūrinimo bei dorinimo srityse, gana ryškiai iškelia ir Petro Vileišio veiklą katalikiškoje visuomenėje. Pavyzdžiui, 1906 m. gegužės 23 d. paruoštas raštas popiežiui Pijui X, kuriame prašoma Lietuvai skirti vyskopus, mokančius lietuvių kalbą. Prie to rašto prisidėjo daug inteligentų: P. Vileišis, S. Raila, K. Samajauskas, dr. R. Šliupas, T. Žilinskas, Beržanskis-Klausutis, Silvestravicius, G. Landsbergis.

Aprašydamas istorinį foną, Antanas Kučys labai nuosekliai apibūdina 16-ojo šimtmečio žemės reformą Lietuvoje, pagal kurią buvo įsteigta valdiškų ir bajoriškų valakų sistema ir su tuo surištos gyventojų teisės.

Taip pat labai nuosekliai aprašomas 1905 metais lapkričio 4-9 dienomis įvykęs Didysis Vilniaus seimas, jo reikšmė, gyventojų nuotaikos, Petro Vileišio vaidmuo bei jo darbai.

Petro Vileišio įsitikinimus ir pasišventimą savo užmojams ir darbams autorius vertina taip: „Kad ir buvo blogoje finansinėje padėtyje, Petras Vileišis vis dėlto savo pažiūras aukščiau statė už pinigą“ (p. 161).

Reikia pabrėžti, kad Antanas Kučys labai įdomiai analizuoja politinių ir ideologinių srovių vystymąsi kaip inteligentijos, taip ir studentijos tarpe ir atskirų individų toms srovėms priklausymą ir darbą (p. 198).

Įspūdingai aprašoma 1925 m. lapkričio 17 d. pobūvis pas Oną Pleirytę-Puidienę dvidešimt me-

Centrinis lietuvių komitetas nuo karo nukentėjusiems šelpti 1915 metais Vilniuje. Pirmas iš kairės sėdi Emilija Jasmantaitė-Vileišienė. Stovi pirmas iš kairės dr. Antanas Vileišis.

tų praėjus nuo Didžiojo Vilniaus seimo ir penkiasdešimt metų nuo „Kalvio Melagio“ — toms sukaikinti. Tame pobūvyje dalyvavo daug garbingų svečių. Po kalbų susijaudinęs, daugeliui ašarojant, kanauninkas Tumas-Vaižgantas sušuko: „Valio Petras Vileišis, mūsų tautos garbingiausis vyras“.

Trumpiau aprašomas Antanas Vileišis. Jis buvo gydytojas, gyveno Vilniuje. Politiniam darbui ar kokiai nors politinei krypčiai jis nesiangažavo. Jo veikla pasireiškė labdarėje. Jis suorganizavo Lietuvių šalpos draugiją. Tokiai veiklai buvo mažiausias rusų pasipriešinimas, bet Antanas Vileišis turėjo slapta tikslą burti lietuvius ne tik šalpai bet ir kultūrinei veiklai. Jis kovojo už lietuviškus reikalus ir bažnyčioje. Antanas Vileišis daug pastangų

dėjo, kad būtų paskirtas lietuvis vyskupas. Emilija Jasmantaitė, Antano Vileišio žmona, taip pat reikšė lietuviškoje veikloje, kas tuo metu moterų tarpe buvo retas dalykas.

Plačiau aprašomas Jonas Vileišis ir jo veikla. Kaip ir daugelis lietuvių, Jonas Vileišis sprendė, ką jis turi studijuoti, kad galėtų gyventi Lietuvoje. Petrapilyje, pradžioje, patariant Petriui, pradėjo studijuoti matematiką ir vėliau norėjo tapti inžinierium, bet vėliau savo nuomonę pakeitė ir baigė teisę.

Tuo metu jau buvo žymiai daugiau veikėjų, ir Jonas Vileišis dirbo su jais kartu. Antanas Kučys labai įdomiai aprašo Antano Smetonos santykius su Vileišiu šeima ir jų pagalbą Smetonai.

Jonas Vileišis yra varpininkas, jų programos kūrėjas, aktyvus,

sąmoningas, veiklus. Baigęs teisę ir įsikūręs Vilniuje, pasineria į plačią visuomeninę veiklą. Jis kovoja už lietuviškus reikalus bažnyčioje, yra vaidinimų aktorius, lietuviškos kultūros puoselėtojas, politikas. Jono veiklą gal galima lyginti su Petro veikla, bet jis kiek kitaip reikšėsi. Tuo metu ryškėjo ir vystėsi ideologiniai skirtumai visuomenėje ir inteligentijoje, ir čia Jonas labai aktyviai dalyvavo. Jis buvo Lietuvos žinių steigėjas ir jų redaktorius. Skaitydamas šią knygą, pažįsti daug geriau visus to laiko veikėjus ir inteligentus, kultūrininkus ir jų santykius.

Jonas Vileišis už veiklą Pirmojo pasaulinio karo vokiečių okupacijos metu sėdėjo kalėjime ir buvo ištremtas į Vokietiją darbams. Jis grįžta iš Vokietijos, dirba ir dalyvauja Vilniaus konferencijoje, kuriai prasidėjus, 1917 m. rugsėjo 18 d. išrenkama Lietuvos Taryba.

Labai detalai aprašyta Lietuvos Tarybos veikla, sunkumai, jos krizė, taip pat Vasario 16 dieną paskelbtas nepriklausomybės aktas. Jonas Vileišis, tada 46 metų amžiaus, buvo Lietuvos Nepriklausomybės akto signataras. Gražiai aprašoma Lietuvos Tarybos veikla ir valdžios organizavimas.

Socialistų liaudininkų demokratų vardu Jonas Vileišis pasakė pirmo ministro pirmininko Augustino Voldemaro ministrų kabineto ir Lietuvos Valstybės Tarybos narių bendram posėdyje kalbą. Ta kalba yra labai įdomi, tikro valstybininko kalba. Jonas Vileišis Lietuvos valstybės valdžios aparato kūrime buvo labai aktyvus. Jonas Vileišis pirmame Mykolo Sleževičiaus ministrų kabinete buvo vidaus reikalų, o antrajame kabinete finansų ministro.

Antano Kučio knygą skaitydamas, randi labai įdomių dalykų,

Jonas Vileišis (1872-1942)

įvykių, kuriuos nedaugelis žinojo ar žino. Pavyzdžiui, kada kuriant valstybę, jos organizaciją ir valdžią, 1919 metais tarp Tarybos atskirų asmenų ir vyriausybės kilo nesusipratimų ir kai kurie Tarybos nariai pasiūlė šaukti Tarybos sesiją, tai ministras pirmininkas Mykolas Sleževičius, žinodamas kokia situacija ir kas jo kabinete laukia, prezidentui Antanui Smetonai pasakė, kad jis tą dieną atsisąstydins. Nes tuomet Augustinas Voldemaras, Martynas Yčas ir pats prezidentas Antanas Smetona norėjo koalicinę Sleževičiaus vyriausybę nuversti. Autorius rašo: „Tai buvo aišku

ministeriui pirmininkui, ir jis prezidentui pranešė, kad kai susirinkus Taryba, tai jo vyriausybė tą pačią dieną atsistatydins. Tada prezidentas A. Smetona pasiūlė M. Sleževičiui demokratinėje santvarkoje negirdėtą dalyką: išstok, girdi, iš socialistų liaudininkų partijos ir atsistatydink su visu kabinetu, o tada aš tau pavesiu sudaryti darbo kabinetą. Tai buvo iš tikro neetiškas, žmogaus sąžinę užgaunantis pasiūlymas. M. Sleževičius, žinoma, kategoriškai atmetė. Tą pačią dieną (1919 m. spalio mėn. 2 d.) M. Sleževičiaus vyriausybė atsistatydino“ (p. 507).

Vacys Kavaliūnas

Ji

Groju. Pareinu po pamokų iš mokyklos, kiek pasilisiu, peržiūriu mokinių rašomuosius darbus ir groju.

Visada pradedu groti, kai saulė rausvėjanti dangaus skliautu praslenka pro kaštono viršūnę, o jo šešėlis artėjančio vakaro ramybe pridengia mano kambario langą.

Groju ilgai. Ir dainų, operų arijų ir kai kurių kompozitorių kitų kūrinių momentai išbanguoja pro atdarą langą ir aidi staciose Nemuno pakrantėse. O kartais groju ir pats nežinau ką — kas nejučiomis kyla iš mano sielos gelmių ir su kuo ir aš pats visas susilieju.

Ir visada baigiu malda — „Ave Maria“, grodamas ją nei pats nežinau kodėl, kai iš kitos Nemuno pusės atskamba Vakariniai varpai ir jų aidėjimas nuplaukia tarsi maldai palenktomis jėgų varpomis ir į viršų iškeltomis pakelių ir sodų medžių viršūnėmis.

Kartą stoviu prie lango, groju ir žiūriu — ji. Stovi po kaštonu viena petimi atsirėmusi ir jo kamieną ir klausio. Veido jos nematau — ji uždengia nusvirusį kaštono šaką. Tiktai po jo lapų pirštus juoduoja ilgi palaidi jos plaukai, nubėgantys ligi pat juosmens.

Pradžioje manau — ėjo pro šalį, išgirdo grojant ir sustoję pasiklausyti. Pastovės kiek ir nueis sau ten, kur ėjo. Bet ji vis stovėjo ir stovėjo. Ir nuėjo tik tada, kai sustojau grojęs.

Kitą dieną laukiu — kad tik, rodos, greičiau pasibaigtų tos pamokos ir kad aš galėčiau skubėti namo, groti ir laukti — gal ji ir vėl pasirodys. O kai pareinu, ilgai laukti nereikia. Tik atsistoju su smuiku prie lango, žiūriu — ji jau ir yra.

Gerai neatsimenu — gal tai buvo po kokių trijų ar daugiau savačių. Baigiu groti, o ji atsisuka į langą ir pamuoja ranka — tarytum norėdama atsiveikinti.

— Ateikite ir rytoj, — šūkteliu pro langą. Ji tiktai stabtelia ir patraukia pečius. — Ateikite, lauksiu. — Nežinau, gal ir ateisiu, — ir vėl patraukia pečius ir nueina.

Rytojaus diena, artėjant sutemom, aš ir vėl stoviu prie lango, groju ir vis žiūriu. O jos kaip nėra, taip nėra. Nutilus Vakariniams varpams, nutyla ir mano smuikas. Padėdų ji, kelis kartus pereinu per kambarį ir žiūriu pro kaštono šakas į gesticiančią saulę. Pajuntu mane visą

apimantį tuštumos jausmą ir praėjimo gailestį. Nesulaukiu jos nei kitomis dienomis. Praeina noras ir groti. O jei kada kiek ir groju, atrodo, kad ir mano smuikas visai ne tas — užkimęs ir be sielos. Ir jo garsai paskęsta juodoje tuštumoje, kurią jaučiu ir visoje savo būtyje.

Atsimenu gerai kaip šiandien. Tuštėja virpėdami tyliu ilgesiu rudeno laukai, į pietus tiesiasi dejuojančių gervų trikampiai, ir su atsiskyrimo skausmu krenta kaštono lapai. O aš, parėjęs iš mokyklos, randu — laiškus. Ir tarsi nujausdamas, kad tai rašo ji, nieko nelaukiu ir skaitau:

Tada susirgau ir neatėjau. Ir jau niekad neateisiu. Niekad... O kaip aš pasiilgau jūsų muzikos. Ji visada skambėdavo mano ausyse. Ją girdžiu ir dabar. Ir taip norėčiau dar nors kartą ją išgirsti. Paskutinį kartą. Noriu, bet nedrįstu prašyti, kad ateitute.

Perskaitau ir pirmoji mintis — imti smuką ir eiti. Bet kur? Laiške nėra nei vardo pavardės, nei adreso. Ir kol visur klausinėdamas sužinau, praėina kelios dienos. Ir einu. Šilėlio pakraštį, prie į Nemuną įtekančio upelio, mažą pirkelę. Įeinu ir priėngi. Pasitinka jos motina ir pridėda pirštą prie lūpų, kad tylėčiau — ji mieganti. Paskui labai tyliai praveria kambarėlio duris.

Įeinu į vidų. Kambarėlio viduryje baltai paklota lova. Baltas kaip drobė ir jos veidas. Netoli lovos fisharmonija ir atverstas gaidų sąsiuvinis. Stoviu ir nežinau ką daryt.

— Ateikite arčiau, — pramerkia akis. O kai prieinu, paima mano ranką: — Labai laukiau. Ir maniau, kad neateisite. Norėjau, kad man pagrotute...

— Ką?

— Ką visada pabaigoje grodavote, kai stovėdavau po kaštonu.

Groju. Groju „Ave Maria“. Nušvitusiu jos veidu rieda ašaros. Jaučiu — ir mano veidais tarsi bėga labai maži vabalukai... Smuikas nutyla. Ir ji užsimerkia. Kambaryje tylu. Aš stoviu ir jaučiu. Jaučiu ir tarsi net ir girdžiu tylos dvasią.

Įeinu, nužengiu kelis žingsnius ir sustoju. Žiūriu į mišką. Jis tylus, susimąstęs ir susikaupęs. Ir man atrodo, kad aš tą tą tylą ir girdžiu. Paskui peržengiu baltais akmenukais šokinėjantį ir į Nemuną skubantį upelį ir einu namo.

Artėju prie kaštono. Pažiūriu į jo viršūnę. Joje dar tebėra vienas lapas. Stoviu, žiūriu ir klausau. Iš kitos Nemuno pusės atbanguoja varpų aidėjimas. — Ir lapas su atsiskyrimo skausmu leidžiasi į žemę.

Nukrenta jis ant mano tako.

Balti gvazdikai: ateitininkų dvasios liudijimai

JULIUS KELERAS

Ateitininkijos poveikis lietuvių visuomenei yra akivaizdus. Juo suabejoti tegali itin priešiška nusiteikęs skeptikas paniekos siena atsitveriantis nuo katalikiškųjų sąjūdžių, užmiršdamas, ar ir visai nežinodamas dalies didžiųjų savo tautos asmenybių, kurių pasaulėžiūrą prieškary brandino vienas iš pačių reikšmingiausių tuo metu — „Ateities“ sąjūdis. Abejojančiam užtektų pažvelgti, tarkim į Boston'e išleistą *Lietuvių enciklopediją* ar šnektelėti su vyresniais žmonėmis, kažkada aktyviais ateitininkais apie tuos laikus, kurie gal ir ne visada džiugino jų jaunystę, tačiau ateitininkišką dvasią ir veržlumo, džiaugsmo, kūrybos nešėja — formavo jauno žmogaus gyvenimo kryptį, brėžė vertybių kontūrus, ugdė savivoką. Tačiau dar svarbiau yra kitkas.

Ateitininkija pranoksta savo biografinius faktus, siekdamas

aprepti ne horizontaliuosius, bet giliuosius, vertikalumo siekiančius tautos dėmenis — idealizmą, neatsiejamą nuo katalikiškumo ir tautiškumo principų, pagarbos praeičiai ir dėmesio dabarčiai. Nuo 1911 metų, kai Kaune pasirodė pirmasis *Ateities* žurnalas iki pat 1993 birželio galo, kuomet Vilniuje įvyko Lietuvos Ateitininkų federacijos sendraugių sąjungos suvažiavimas, ateitininkams rūpėjo paruošti lietuvišką jaunimą, remiantis laisvės, lygybės, meilės ir solidarumo principais. Beje, tardamas žodį *ateitininkija*, aš išsakyti regiu pagrindinius — ir labai skirtingus — ateitininkų veiklos laikotarpius — prieškarinę Lietuvą ir pokario išsivijimą. Abu jie svarbūs ir skirtingi: jei pirmajame vyravo siekimas *sukultūrinti* jaunuosius lietuvius, tai antrajame — *išlaikyti* lietuvišką kultūrą jaunuomeneje. Gal ir vėl man kas nors mestels — pats nesi ir niekad nebuvai ateitininku, užaugai sovietinėje Lietuvoje ir būdamas geriausiu atveju posthomo sovietiku (ar homo postsovietiku) drįsti užkalbinėti dantį. Tačiau tuo atveju galėčiau patarti užmesti akį į knygą (tikriausiai ji jau yra bent jau pagrindinėse Lietuvos bibliotekose?), ne taip seniai, o tiksliau 1992 metų rudenį, pasirodžiusią Čikagoje. Tai Antano Masionio *Ateitininkų dvasia nepalūžo* — originali ateitininkijos istorija, jei šiuo atveju istoriją suprasime kaip žmogaus patyrimų seką, socialinių pergyvenimų liudijimą, galų gale tai, ką atsimena garbingo amžiaus sulaukę žmonės, aktyviai dalyvavę visuomeniniuose sąjūdžiuose. Knyga iš esmės skirta vienam iškal-

Varnių koncentracijos stovykla žiemos metu.

Rytas

Leidėjas „Tilto“

Pirmadienis
1932 m. liepos 18 d.

Kurie ateitininkai nubausti

Traukinių sprogo mitas

Hitlerio ganjos vėl pradės nešioti ginklus

Rytas skelbia 1932 m. liepos 18 d. kas iš studentų ateitininkų Marijampolės komendanto yra nubausti: A. Damaševičius, P. Grinevičius, J. Adomavičius ir A. Senaraitis.

Iš Antano Masionio knygos „Ateitininkų dvasia nepalūžo“ iliustracinio intarpio.

bingam pamokančiam faktui — prieškarinio moksleivių ateitininkų veiklos uždraudimui bei persekiojimui. Žinoma, persekiojimas nebuvo toks kaip Hitlerio

Vileišių nuopelnai lietuvių tautai tikrai atskleisti „istorinių įvykių šviesoje“, kaip kad autorius sako.

Tikrai Antano Kučio knygoje *Vileišiai* yra daug lietuvių tautos atgimimo istorijos devynioliktojo šimtmečio pabaigoje, dvidešimtojo pradžioje ir nepriklausomos Lietuvos valstybės istorijos. Autoriaus nuomone, „tai būtinai reikėjo“. Ir, be abejo, reikėjo ir tas sudaro labai įdomų knygos foną ir nušviečia Vileišių darbų prasmę ir reikšmę.

Apskritai, knyga labai įdomi, svarbi, gražiai ir sklandžiai parašyta, lengvai skaitoma, pradėjus skaityti nesinori knygos padėti. Rekomenduotina, kad su šitos knygos turiniu būtų supažindinti ir mokyklų mokiniai, kad šalia Jono Basanavičiaus, Vinco Kudirkos, Vyskupo Motiejaus Valančiaus, Šliupų ir kitų, mes taip pat daugiau žinotume ir apie Vileišius, nes jie visi yra to meto ir tokie pat veikėjai. Panašiose knygose paprastai skaitai, kad tas padarė tą ir tą, tą be kita. Šioje knygoje randi, kas jis buvęs, ką jis padarė, kokiomis sąlygomis dirbo, su kuo jis dirbo, ką kiti tuo metu toj pačioj ar gretimoj srity dirbo, kokie santykiai buvo ir kokie buvo darbo rezultatai.

Antanui Kučiui reikia pareikšti pagarbą ir padėką už tokį didelį, svarbų ir įdomų darbą.

Istorinių įvykių aprašyme ir interpretacijoje, kada tiems įvykiams nėra ilgesnės laiko perspektyvos ir kada dar yra gyvų tų įvykių dalyvių, yra gana sunku išvengti subjektyvumo. Šioje knygoje kai kas gal irgi pasigės kai kur objektyvumo ar kiek kitokios kai kurių įvykių interpretacijos. Bet tolerantiškam skaitytojui tas knygos vertės nesumažins.

Antanas Kučys, **VILEIŠIAI. Trijų brolių darbai tautai.** Čikaga: Devenų kultūrinis fondas, 1993. Spaudė Mykolo Morkūno spaustuė, Chicago, Illinois. 624 puslapiai. Gaunama „Drauge“. Kaina — 27 doleriai.

Lietuviais norime ir būt

Šiometinio „Draugo“ koncerto proga

LORETA
VENCLAUSKIENĖ

Kovo 20 dienos popietę Čikagoje į Maria High School didžiąją salę susirinko daug žmonių. Ejo pareigos vedini *Draugo* dienraštį paremti, smalsavo, kaip pasirodys „Dainavos“ ansamblis, o svarbiausia – štai penki dešimtmečiai – ištikimai laikėsi lietuviškumą palaikančių tradicijų. Prievarta iš tėvynės išvarytiems tai buvo ir yra vienintelis gyvenimo būdas, tąsą praėjusio valstybės gyvenimo, nepaisant to, kad natūralus tos valstybės vystymosi ciklas buvo išdraskytas.

Kadangi iš Lietuvos pasitraukę nepaprastai didelis žmonių skaičius, su mokslo ir meno atstovais, susiformavo egzodo tipo kultūra, pagrįsta reliktine tautos vertybių atmintimi ir palikusi ypąč reikšmingų darbų literatūroje, dailės, architektūros bei muzikos srityse, paskelbusi filosofijos ir politikos studijas, sukūrusi visuomeninio gyvenimo struktūras, panašias į prieškarinį Lietuvoje buvusias. Daugelį darbų padėjo atlikti idealizmas ir tėvynės nostalgija.

Cia rašančioji supranta, kad vyresniosios kartos išiešvims ji nepasakė nieko naujo. O ir pagarbą savo tėvams išlaikę jų vaikai taip pat su pasididžiavimu dažnai mini vyresniųjų pasiaukojimą lietuviybės išlaikymo labui. Tačiau vyresniesiems nepavyko perduoti viso kultūrinės atminties palikimo, ant kurio pamatų statė savo gyvenimą, kad Amerikoje gimę jų palikuonys prastų su tokiu pačiu intensyvumu čia paminėtąjį egzodinį kultūros tipą. Gal ir neprotinga būtų to pageidauti – vyresniųjų lietuviškumas buvo atsivežtas, todėl praieities ilgosio palaikomas, o jaunesniųjų tik žingeidumo pagrindu tegalėjęs susiformuoti. Tiek, kiek čia gimę nori ir sugęba perimti tautinį savitumą iš savo tėvų ir kiek aplinkybės į naują gyvenimo būdą to lietuviškumo įsileidžia.

Tokios ir panašios mintys sukoši galvoje, pradendant rašyti „Dainavos“ koncerto recenziją, kadangi čia pynėsi ne tik „profesinės muzikos“ požiūriu svarstyti dalykai...

Šiandien turbūt jau būtų užverstas paskutinis pastarojo lietuviškos dainos mėgėjų būrio veiklos puslapis, jei ne naujojo jų vadovo Dariaus Polikaitio atkaklios pastangos tęsti tėvų įskiepytas muzikavimo tradicijas. Jos ypąč klestėjo lietuvių pabėgėlių stovyklose Vokietijoje ir iš ten buvo atsivežtos į Ameriką. Su „Dainava“ susietini du Vokietijoje veikę atlikėjų sambūriai. Vienas – Broniaus Jonušo

Čikagos „Dainavos“ lietuvių tautinio meno ansamblis (pačioje kairėje matyti ansamblio akompaniatorius Ričardas Sokas).

„Dainavos“ ansamblis, įsikūręs 1946 metais Hanau stovykloje ir ruošęs chorinės lietuvių muzikos koncertus; kitas – tautinis ansamblis – sėkmingai gyvavęs nuo 1945 metų Wiesbaden'o ir Seligenstadt'o stovyklose, rodydamas lietuvišką tematiką pagrįstą vaidinimą „Nemunas žydi“. Spektaklį režisavo Gasparas Velička, diriguodavo Stepas Sodeika.

Prasidėjus masinei emigracijai iš Vokietijos, abu lietuviški ansambliai pradėjo irti. 1949-aisiais dainaviečiai pasikvietė vadovauti Stepą Sodeiką, bėgį kitais metais įlgamečiu dirigentu buvo Stepas Sodeika) ir per visą gyvavimo laiką buvo ištikimi trims veiklos rūšims – lietuviško folkloro teatralizavimo, chorinių koncertų ruošimo, kur būdavo atliekamas tik lietuviškas repertuaras, ir religinės muzikos (nebūtinai lietuviškos) atlikimo. Iš kai kurių „Dainavos“ jubiliejinų koncertų metu padarytų įrašų galima spręsti apie buvusį meninį ansamblio lygį. Kaip neprofesinių atlikėjų, jis buvo geras.

Bet kuris choras vadinamas „senu“, jei jo dalyviai yra perkopę penktą dešimtį. Gi „Dainava“ už dvejų metų patį švęs tokio skaičiaus gimtadienį. Išiešvijos organizacijos – tame tarpe ir chorai – deja, lėtai „atsijaunina“. Ne išimtis ir dainaviečiai, kuriems taip pat reikia naujo papildymo, kad sėkmingiau sprestųsi kai kurie tiesiogiai su choriniu dainavimu susieti dalykai, kaip antai – garso stiprumas ir iš dalies balsų darna (skambėjimo spalvos išlyginimas, harmoninių sąskambių gry-

numas).

Draugui skirtame koncerte girdėjome įdomią, solo numeriais įvairintą, chorinę programą. Išskyrus tris religinės muzikos kūrinis (W. A. Mozart'o Alleluia, D. Hamilton'o „Tegul kelias tave lydi“ ir A. Stradello's Pieta Signore), visa kita buvo lietuvių autorių sukomponuota. Pirmoje dalyje atliktos liaudies dainų harmonizuotės, antroje – lietuvių kompozitorių parašytos arba subalsuotos įvairaus stiliaus ir populiarumo chorinės dainos.

Koks pirmasis šio koncerto įspūdis? Juozas Žygas gražiai dienraštyje apie jį atsiliepė, kaip „maloniai praėjusi“. Iš tikrųjų, jaučiami jaunojo vadovo darbo rezultatai ir sėkmingos choro dalyvių pastangos kuo geriau pasirodė. Čia itin pabrėžtinas dirigento muzikalumas, sumanus repertuaro parinkimas ir išdėstymas. Buvo dainuojama grupėmis – moterų choro, vyrų choro, įvairių kamerinių ansamblių. Taigi netiesiogiai atsiskleidė potencialios vokalines jėgas. Kaip labiausiai pasisėkusius minėtųjų grupių pasirodymus, reikėtų išvardinti moterų choro a capella atliktą Vlado Jakubėno harmonizuotą lietuvių liaudies dainą „Žygis į Vilnių“, kamerinės grupės atliktą D. Hamilton'o giesmę su Dariaus Polikaitio lietuvišku tekstu „Tegul kelias tave lydi“, Sauliui Gylui muzikaliai gitara pritariant. (Pastarasis saldžios lyrikos pavyzdėlis buvo vienintelis „amerikonizmas“ sudarytoje programoje).

Tačiau geriausiai atliktos, pirmos dalies kulminacija laiky-

tinios, trys liaudies dainų harmonizuotės – Alfonso Mikulskio „Piemenėlių raliavimas“, Jono Švedo „Piemenėlių pavasaris“ ir „Anoj pusėj Nemunėlio“. Ypač pirmoji, gražių balsų kamerinės moterų grupės ir mišraus choro padainuota, lumzdeliui pritariant, atrodė visiškai atitinkanti ansamblio muzikinį pasirošimą: dainininkai gerai „girdi“ klasiikinę harmoniją, choro yra perspektyvių, tautinę muzikos dvasią gebančių pajusti vokalistas. Po to sėkmingai atliktos dvi Jono Švedo subalsuotos liaudies dainos tą įspūdį patvirtino.

Žinia, ir pačios lengviausios polifoninio dainavimo formos mėgėjų dainininkų sunkiau įveikiamos. Tad pagirtina, kad Darius Polikaitis nevengia įjungti jų į programą ir pasirenka originalias kompozicijas (turima galvoje Felikso Bajoro subalsuotą „Tu vyšnela“, Juliaus Gaidelio polifoniškai išvystytą „Pasėjau dobilą“).

Antrąją koncerto dalį pradėjo taip pat polifoninės faktūros klasikinis pavyzdys – W. A. Mozart'o Alleluia. Čia šiek tiek sušlubavo (beje, ir profesionalams nelengvas atlikti) polifoninis ritmas. Betgi dainaviečiai nebloginai atliko tolimesnį kūrinių – kanadiečio Jono Govėdo Bernardo Brazdžionio žodžiams sukurta maldą „Viešpaties pasaulis“, nors ten būta neįprastinės harmonijos ir melodikos teksto.

Paskutinis programos skirsnis buvo pašvęstas Tėvynės temai. Išgirdome populiarias (Stasio Šimkaus, Jurgio Zauervaino žodžiams – „Lietuviais esame mes gimę“, L. Abariaus subalsuotą „Leiskit į Tėvyne“, Antano Vanagaičio „Laisvės varpą“) ir nelabai mūsų tarpe populiarias pasirinktą tematiką dainas. Dėl pastarųjų, nors „dėl skonio nesiginčijama“, vertėtų pasiginčyti. Banaliomis sekvenčijomis išmarginta, kad ir „smagi“ dainuoti, A. Bražinsko „Žemaičių plentas“; slavų emigrantų tarpe labai populiarai, tačiau sentimentaloko stiliaus V. Gorino daina „Aras“; mėgėjiško braižo Stepo Sodeikos dainos „Šiaurės pašvaistė“ melodija. Meninį charakterį iš naujo formuojančiam, jaunomis jėgomis papildančiam „Dainavos“ ansambliui brandumo semtis linkėtina iš apstaus klasikinio ir pakankamai gausaus lietuviškos profesinės muzikos repertuaro.

Solistės Birutės Vizgirdienės anksčiau neteko girdėti. Malonus tembras ir vokalinis pasiruošimas, muzikalai ir su skoniu atliktos Stasio Šimkaus, V. Kaičiūškio ir A. Bražinsko harmonizuotos lietuviškos dainos gražiai papildė „Dainavos“ ansamblio programą. Jei epochos stilius, atliekant klasiikinę muziką, galėjo būti tvirčiau pa-

brėžtas, tai tokių abejonių nekėlė Juozo Strolis harmonizuotos liaudies dainos „Vai ir priėjo“ atlikimas, chorui pritariant, bei dainuojant solo partiją koncerto pabaigoje skambėjusioje Broniaus Budriūno „Mano protėvių žemė“. Solistė lietuvišką repertuarą gerai jaučia ir savitai interpretuoja.

Prie viso koncerto pasisekimo prisidėjo lengvai „iš lopo skaitantis“ akompanuotojas pianistas Ričardas Sokas bei ansamblio chormeisteris Audrius Polikaitis. Pasirodymą užbaigė šalia programos gražiai sugiedota Juozo Gudavičiaus daina „Kur giria žaliuoja“, (žodžiai Ksavero Vanaigelio).

Ansambliui vadovauti Darius Polikaitis buvo pakviestas 1988 metais, nors su dainaviečiais jau anksčiau bendravo. Atsimenu jį, kaip choro ir orkestro dirigentą, puikiai vadovavusį „Lietuviškų vestuvių“ spektakliui 1986 metais; po to, dar dviejose folkloro inscenizacijose – 1988 metais „Lietuviškos užgavėnės“, 1990 metais „Kai papartis žydi“ (visų minėtų spektaklių scenarijų autorė Danutė Bindokienė). Sugebąs gerai instrumentuoti, turįs polinkį kompozicijai, muzikalusis Darius Polikaitis dirigento veikla taip pat užsiima tik laisvalaikiu. Tačiau jo pažūra į šį užsiėmimą yra profesinė. Dabar, kai Dariaus Polikaitio karta gyvena, nebedėdama lygybės ženklo tarp lietuviybės ir dainavimo chore sąvokų, imi spėlioti – kas skatina jaunąjį inžinierių griebtis nedėkingo darbo suburti, atgaivinti (bene paskutinį?) JAV dar neišnykusį tautinės muzikos ansamblį?

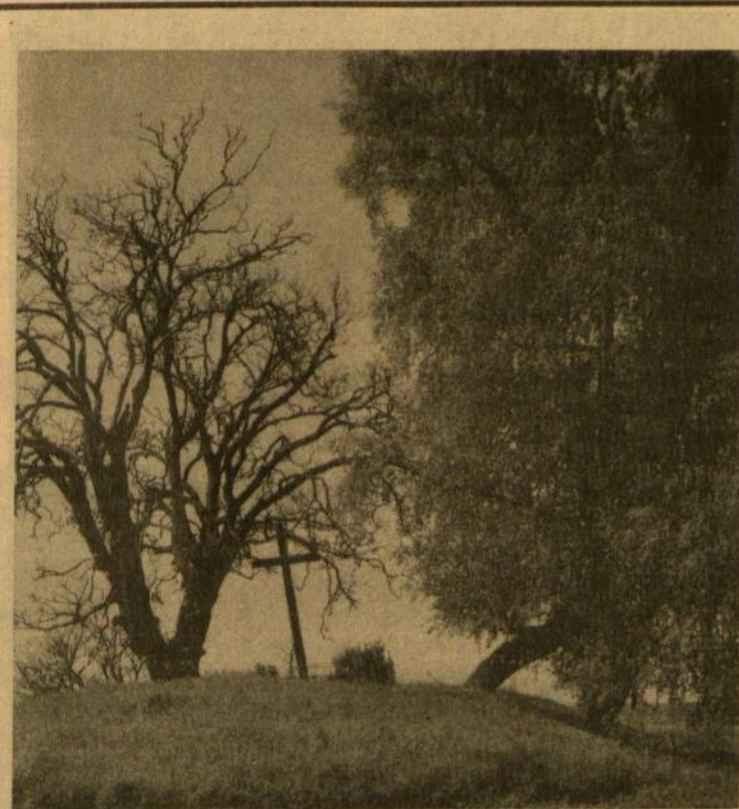
Greta įvairiausių retorikų atsakymų tikriausiai tiktų ir šis – tikėjimas, kad pagaliau bus įvertinta nauja išiešvijos kultūrinė situacija ir sugalvoti būdai, kaip paremti kitokią – nebe egzodinę – šiame krašte gimusio lietuvių kūrybinę veiklą; tikėjimas, kad bus surastos formos, garantuojančios tikrai profesinį visų išiešvijos meno reikalų sprendimą.

Ivanauskas atveda „Mažąjį prinčą“ į New York'o „La Mama“

ALGIRDAS
LANDSBERGIS

Rašytojas, aviatorius Antoine de Saint Exupery kaip pabėgėlis atsiduria New York'e, kur 1943 metais pasirodo jo populiariausia knyga, *Mažasis princas*. Kitais metais jis nebesugrįžta iš žvalgybinio skrydžio Viduržemio jūros fronte – kaip jo mažasis herojus, jis pradingsta erdvėse. Jo žodžiai, dar Chruščiovui valdant, išversti į lietuvių kalbą, paliečia mažųjų ir didžiųjų skaitytojų sielas, tamais ir purvinais laikais apdovanoja juos grožio ir gerumo vizija.

Penkiasdešimčiai metų praėjus nuo *Mažajo princas* autoriaus mirties, jo kūrinys trumpai švystelėjo New York'e, avangardinio teatro La Mama galerijoje. Jį scenai pritaikė ir pastatė čia iš Lietuvos apsilankęs režisierius Juozas Ivanauskas.

Juozo Polio nuotrauka

TEESIE TAVO VALIA

Šventas Tėvas bučiuoja Meksikos žemę
Liūnė Sutema

– Žemė lieka žeme...
Dieve, tu taip norėjai.
– Kraujas lieka krauju...
Viešpatie, tavo valia.
Palaimink mane
Šventojo Tėvo ranka,
kad būčiau ir aš drauge
su tais, kurie ieško,
su tais, kurie trokšta,
kad būtų žemė ir kraujas,
laimė ir džiaugsmas
per amžius
amžinuosius.
Amen.

Aleksandras Radžius

Mažajo princas „Gėlė“ – scena iš Juozo Ivanausko režisuoto „Mažajo princas“, pastatyto „La Mama“ teatre šiuo metų vasario 2 dieną New York'e.

Ženkime į trečią ir paskutinį „Mažajo princas“ spektaklį, įvykusį vasario 2 dieną. Galerija pasilieka apšviesta, nuo sienų veiksmą stebi ir parodos paveikslai. Ant neaukštos plat-

formos mažasis princas iš mažytės planetos susitinka su dykumoje paklydusiu aviatoriumi, kalbasi su savo gele, pedantišku geografu, gyvate ir kitais režisieriaus išradiniais individualizuotais veikėjais. Spektaklio ritmą diktuoja solisto palyda klarnetu ir kitais instrumentais.

Kaip krizėje besiblaškanti Lietuvos teatras, taip ir šis spektaklį nemandagiai pertraukinėja grubi medžiaginė tikrovė. Trapią nuotaką ardo iš gatvės prasiškerbiančios garsai. Kas atrodė kaip šviesos ir šešėlių žaismą mėgstančio režisieriaus skirtingas estetinis pasirinkimas – vienodai apšviesta scena – pasirodo esanti priešgaisrinė saugumo priemonė, draudimas perkrauti laidas. Savo duoklės pareikalauja ir bendra New Yorko teatrų problema, labai apribotas repetacijų laikas. Todėl nepilnai įsikūnija kai kurie režisieriaus užmojai: neišryškėja aviatoriaus (t.y. autoriaus) ir mažajo princas santykis, scenos neapleidžiantys veikėjai, nenuosekliai reaguoją į veiksmą, kartkarčiais be reikalo sulėtėja, ištysta tempi.

Ir vis dėlto, bet cento ir elementarių reikmenų dirbusieji režisierius bei profesionalai aktorai nepralaimi. Galerijos erdvėje įsivyrąja ir žiūrovus apima ypatinga nuotaka. Veiksmai sustojus, tartum pabundame iš lakios svajonės. Efemeniškas spektaklis neišyra; pajuntame, jog jo trapume glūdi ir jo stiprybė.

(Nukelta į 4 psl.)

Birutė Vizgirdienė, dainavusi šiuo metų „Draugo“ koncerte kovo 20 dieną Čikagoje, čia matoma Vilniaus Operos teatro scenoje, atliekanti Stradella „Pieta Signore“ 1993 m. rugpjūčio 28 d.

Algimanto Žižiūno nuotrauka

„Aviatorius“ Juozo Ivanausko režisuotame vaidinime „Mažasis princas“, pastatytame „La Mama“ teatre New York'e.

Naujosios Amerikos lietuvių kartos paroda

DANAS LAPKUS

Kovo 11 - 30 dienomis Čikagos Jaunimo centre vyksta „naujosios lietuvių kartos paroda“. Parodos organizatorė yra dailininkė Nora Aušrienė, o rengėjas — Čiurlionio galerija. Kataloge rašoma, kad „parodos tikslas yra [...] parodyti, kad egzistuoja naujas reiškinys lietuvių padangėje — nemaža grupė dailininkų, bandančių nusistiebi takus savo gyvenimui ne tik amerikiečių tarpe, bet ir pasibelsti į ankstesnius lietuvių emigrantų kartos...“ ir t.t. Gana netikėta, bet reiškinys egzistuoja — parodoje pamatėme 24 dailininkus iš New York'o, Čikagos, Detroit'o, Kalifornijos.

Efektingos Gintaro Meškauskio plaučių, permatomų potėpių temperos ar akrilinio didelio formato simbolinės kompozicijos. Autorius naudoja savo vidinį pasaulį, liedamas nuotakas, nuojautas, sapnus ir gana sudėtingas, efemeriškas formas. Išsiskiria nestabilus, bet mielas, plaukiantis naujo, neatrasto keliais „Laivelis trims“ (1992).

Grafikas Audrius Naujokaitis savo raiziniuose imasi laiko ir su tuom susijusios gyvenimo prasmės temos. Naujokaitis surenka į kompoziciją rinkinį veikėjų, daiktų, ženklų, kurių kombinacija kreipia žiūrovo emocijas autoriaus norima kryptimi. Be to, jis viename estampe derina kelis tos pačios išraiškos lenteles atspaudus, pridėdamas pasikartojantį ritmą, vertia vaizdą aukštesnėmis kryptimis.

Rimas Čiurlionis kataloge rašo: „savo mene aš mėginu koncentruoti emocijas — formoje, faktūroje, spalvoje, linijoje — kurios kartu formuoja ženklus, galinčius paliesti ar atskleisti gyvybės paslaptį.“ Iš tikro Čiurlionio ženklai sudaro idomią ir paslaptingą sistemą. Iš tolo jo triptikas „Siena“ (1993) atrodo kaip ruda siena. Iš arčiau — pro randuotą dažų sluoksnį išnyra įvairūs Dievo ir tikėjimo ženklai. Dar arčiau — stebėtina daugybė raudonų, geltonų, žalių atspalvių, susiliejančių į rudą Ašarų sieną.

Be tapybos ir grafikos, parodoje yra fotografijų, keramikos, batikos, įvairaus mišrumo technikų darbų. Dekoratyvūs ir linksmi Alvydo Pakarklio jaučiai-

garsais. Linkėjime, kad erdvi Mortono mokyklos auditorija būtų visiškai užpildyta šio vienintelio spektaklio metu žiūrovais ir salėje nebūtų tuščių vietų.

pegasai-Europos pagrobėjai. Elegantiškos, trapios Noros Aušrienės molio vazos. Sako, įdomi buvo populiariųjų brolių Ulevičių keramika, bet kai nuėjau apžiūrėti parodos, ji buvo jau pavogta (geriausiu atveju, nedrausmingų pirkėjų nukelta nuo postamentų ir išnešta puošti namu).

Nedrįsiu per ilgai gviestis į skaitytojo dėmesį, pristatant kitus 20 autorių. Tarp jų yra įdomybių, yra ir niekniekių. Reiškinyje egzistuoja. Ar verta jam suteikti kokią specialią vietą išeivijos kultūroje? Parodys laikas. Dauguma autorių yra baigę Vilniaus dailės institutą ir mėgsta metaforiško kalbėjimo formą. Kūryboje jie skiria pirmenybę formos išraiškingumui. Parodoje krito į akis autorių pomėgis formų ritmui, išties kompozicinių segmentų pasikartojimams. Populiariausia dailininkų kūrybos tema yra vidinių išgyvenimų, pasaulio suvokimo išraiška. Taigi autoriams bendras ne tik sovietinis pasas ant katalogo viršelio. Jo kiek primiršti kirilicos šriftai ilgai skelbė netikras tiesas, plaktukas kalė elgesio ir kūrybinius rėmus, įjautus kirito idealistinius užmojus, bet, nepaisant to, „naujosios lietuvių kartos parodoje“ matome laisvų žmonių laisvą meną.

Naujos knygos

„Lithuanian Artists in North America“ žavi ir škatina

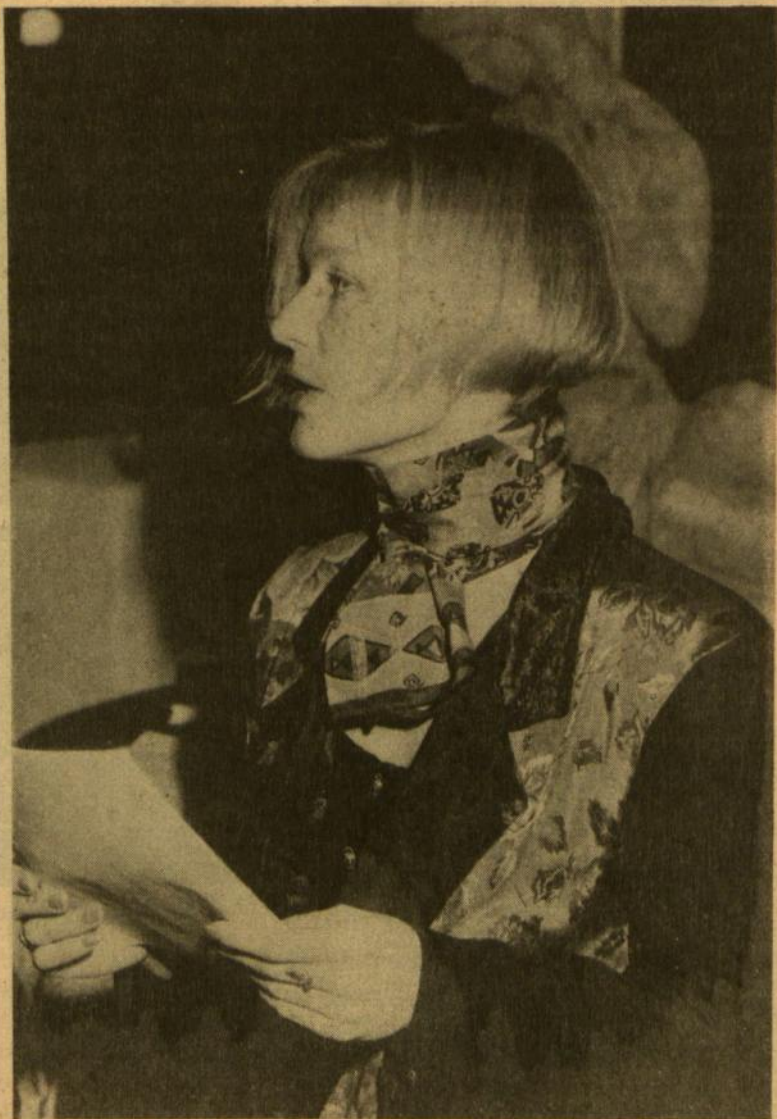
Algimantas Kezys. LITHUANIAN ARTISTS IN NORTH AMERICA. Chicago: Galerija, 1994. 278 puslapiai.

Pasirodė Algimanto Kezio knyga apie Amerikos lietuvių dailę *Lithuanian Artists in North America*. Iš dalies, knyga yra autoriaus rengiamų kasmetinių „Dailės“ parodų vairsus, nes joje panaudota šių parodų katalogų medžiaga: dailininkų, jų darbų fotografijos, biografinės žinios, minimos svarbesnės autorių parodos. Algimantas Kezys praplečia šią informaciją kiekvieno autoriaus kūrybinio stiliaus, technikos apibūdinimu, pabrėžia reikšmingesnes jų meno vertybes.

Lithuanian Artists in North America yra enciklopedinio pobūdžio leidinys. Algimantas Kezys čia pateikia kuo daugiau faktų, vengdamas kategorizacinių vertinimų ar kokio nors rūšiavimo ir skirstymo. Knygoje abėcėline tvarka pristatoma 90 autorių, kiekvienam skiriamas nuo 2 iki 6 puslapių ir 4-5 reprodukcijos, iliustruojančias dailininkų kūrybą retrospektyviniu kampu. Be to, yra 21 geros kokybės spalvota reprodukcija. Taip net ir pirmą kartą matantis pristatomą kūrybą gali apie ją susidaryti neblogą vaizdą.

Knyga parašyta anglų kalba, gražiai išspausdinta ant kokybiško popieriaus. Ji ne tik puiki vizitinė kortelė dailininkams, bet ir pirmas bandymas surinkti į vieną vietą vertingą ir, deja, nykstantį bei blaškoma Amerikos lietuvių dailės istoriją, savo pobūdžiu panašią į pernai Lietuvos Fondo išleistą ir jau išpirktą *Lietuvių egzodo literatūrą*.

Lithuanian Artists in North America aptaria nors ir didžiąją, bet tik dalį visų lietuvių dailininkų, šiuo metu kuriančių Amerikoje, t.y. tuos, kurie dalyvavo Čikagos parodose. Dabar dar žinomi ir kitų darbų (ir net adresai), dabar dar galime suskaičiuoti ir ankstyvųjų imigrantų generacijos dailininkus, gyvus amžininkų prisiminimuose, dar nelygi išsimėtę jų kūrinių. Dar nepasislėpė po suamerikietin-

Dailininkė Nora Aušrienė kalba apie naujai pasirodžiusią Algimanto Kezio knygą „Lithuanian Artists in North America“ per šiemetinės Vasario 16-osios parodos „Dailė '94“ atidarymą vasario 11 dieną Čiurlionio galerijoje, Čikagoje.

Jono Tamulaičio nuotrauka

Ivanausko „Mažasis princas“ New York'e

(Atkelta iš 3 ps.)

Mažasis princas bent laikinai mus įtikina, kad įžvelgti tegalime širdimi — „esminiai dalykai akiai pasilieka nematomi“.

Jau pats šio spektaklio gimimas New York'e — kur tūkstančiai bedarbių aktorių ir režisierių bergždžiai ieško scenos — yra savotiškas stebuklas. Atvykę į New York'ą, Ivanauskas susitiko su La Mama teatro įkūrėja ir ji palaikanti dvasia, Ellen Stewart. Po trumpo pokalbio ir žvilgsnio į spektaklių nuotraukas, ji „išnijo“ jauną lietuvi. Tai atsitinka nedažnai.

Spektakliui pasibaigus stebėdami „La Mama“ — Ellen Stewart nuoširdžiai plojant, prisimenam, kad ji prieš kokią dvidešimt metų buvo „išnijusi“ ir kitą lietuvių režisierių Joną Jurašą. Jis La Mama didžiojoje salėje pastatė savitą, kruvinai ritualistišką „Makbetą“.

Juozas Ivanauskas jau sugrįžo į savo „mažąją planetą“, Lietuvą. Mes tebegirdime Antoine de Saint Exupery žodžius: „Pasaulyje tėra viena, vienintelė problema: žmonėse atgaivinti dvasinės prasmės pojūtį... Mes nebegalime gyventi be poezijos, spalvingumo, meilės...“

Balti gvazdikai: liudijimai

(Atkelta iš 2 ps.)

narai perėjo Sibiro golgotas), tačiau jis rodė, kad kažkas negerai toje priekario Lietuvoje. Apie tai byloja ne tik Antano Masionio prisiminimai, sudarantys pirmąją knygos dalį, bet ir trečioji dalis, kurioje sudėti devyniolikos asmenų, vienaip ar kitaip susijusių su ateitininkų persekiojimo procesu, liudijimai. Dauguma jų buvo moksleiviai ir patys patyrė autoritarizmo poreiškius. Tarp kitų publikuojamas ir Antano Patacko (Algirdo ir Gintaro Patackų tėvo) dienoraštis, neretai padidinti fiksuojantis įvykių eigą, autentiškai įsiterpiantis į kitų liudininkų parodymus. Antroje knygos dalyje autorius, polemizuodamas su jo pozicijos kritikais, faktais paremtu samprotavimų pagalba parodo, kaip ir kodėl ateitininkai buvo persekiojami. Parodoksalu, bet net ir

manto Kezio knyga yra puikus pagrindas ir paskatinimas šio darbo imtis.

Danas Lapkus

Antanas Masionis. ATEITININKŲ DVASIA NEPALŪŽO. Čikaga: „Ateities“ leidykla, 1992 m. Viršelis — Jono Kuprio. Spaudė „Draugo“ spaustuvė, Chicago, Illinois. 214 puslapių. Gaunama „Drauge“. Kaina — 10 dolerių.

Apie „Pilėnų“ kompozitorių Vytautą Klova

JUOZAS KONČIUS

Šių metų pastatymui Lietuvių opera pasirinko kompozitoriaus Vytauto Klovo keturių veiksmų herojinę operą „Pilėnai“. Ši opera išsiskiria iš kitų pastaraisiais metais statytų operų ne tik grynai lietuviška istorine tema, bet ir aukšto lygio pastatymu, kurį atliko rinkiniai lietuvių solistai bei meno vadovai. Tai bus vienkartinis muzikinis renginys, kuris neturėtų praėiti be didesnio atgarsio ir visos Amerikos bei Kanados lietuvių gyvenime.

Savo pasisakyme šių metų vasario 19 dienos *Draugo* kultūriname priede, Nr. 35 (7), Lietuvių operos meno vadovas, dirigentas muzikas Alvydas Vasaitis, plačiau nušvietė skaitytojams „Pilėnų“ operą — jos atlikėjus bei pastatymą. Ši kartą norėjusi lietuvių visuomenei pristatyti „Pilėnų“ operos kompozitorių Vytautą Klova ir plačiau supažindinti su jo gyvenimu ir muzikine kūryba.

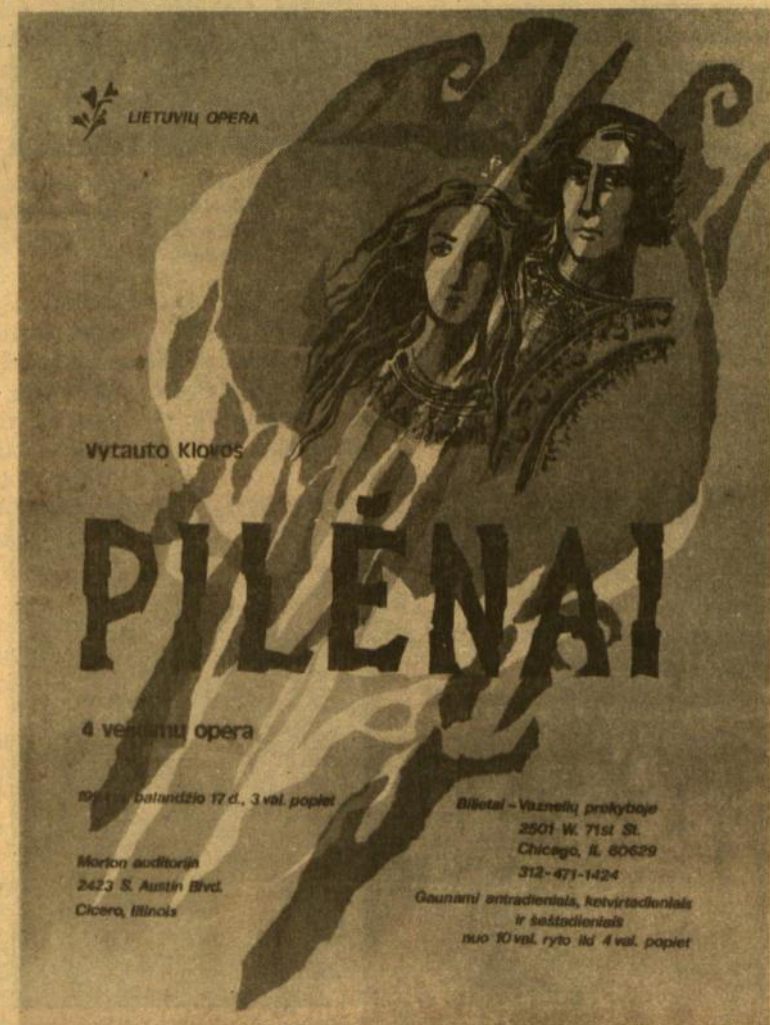
Vytautas Klova gimė 1926 m. sausio 31 d. Mažeikių apskrityje, Tirkšlių miestelyje farmacininkų šeimoje.

Baigęs Mažeikių gimnaziją, studijas pradėjo Kauno Taikomosios ir dekoratyvinės dailės institute, o nuo 1946 metų studijavo Kauno konservatorijoje, vėliau Lietuvos valstybinėje konservatorijoje Vilniuje. Mokėsi prof. J. Gruodžio, o jam mirus — prof. A. Račiūno kompozicijos klasėje, kurią baigė 1951 metais.

Dar būdamas studentu, nuo 1950 metų pradėjo dėstyti teorines disciplinas Kaune J. Gruodžio aukštesniojoje muzikos mokykloje, o nuo 1954 metų — Lietuvos Valstybinės konservatorijos pedagogas. Šiuo metu — Lietuvos Muzikos akademijos profesorius.

Didžiąją Vytauto Klovo kūrybos dalį sudaro šešios operos. Iš jų, didžiausio populiarumo susilaukė opera „Pilėnai“, kuri, nuo pirmojo pastatymo Lietuvos operos ir baleto teatre Vilniuje 1956 metais iki šiol skamba.

Be operų, kompozitorius sukūrė daug instrumentinių ir vokalių kūrinių. Tai — simfoninė poema „Jūratė ir Kastytis“, siuita simfoniniam orkestrui „Vilniaus paveikslai“, „Šventinė uvertiūra“, du koncertai fortepijonui ir orkes-

Ados Korsakaitės-Sutkuvienės plakatas.